

Memo

Datum:
22 september 2019

Onderwerp: Participatie bij energieprojecten

Ter attentie van: Raad

Afzender: College van B&W

Aanleiding

In de motie van Pro98 en Christenunie d.d. 19 juni 2019 is gevraagd om een memo over participatie bij energieprojecten. Specifiek vragen de fracties de gemeente om:

- na te gaan welke mogelijkheden er zijn om de gemeentelijke regierol, inclusief participatie van de burgers, bij duurzame energieprojecten te blijven vervullen,
- de raad hierover binnen een half jaar te informeren

In dit memo wordt aan dit verzoek voldaan. De memo beschrijft huidige processen in de energietransitie in Barneveld en de wijze waarop samenwerking wordt gezocht met inwoners en ondernemers.

Bij de energietransitie is sprake van 2 vormen van participatie:

1. Participatie in de vorm van deelname in het besluitvormingsproces
2. Participatie in de vorm van financiële deelname in energieprojecten.

Met name bij punt 2 kan sprake zijn van blijvende participatie.

Deel 1 van deze memo gaat over participatie in het besluitvormingsproces, deel 2 over financiële participatie.

1. Deelname in het besluitvormingsproces

In juni 2019 verscheen de raadsnotitie "Participatie in Barneveld". Daarin beveelt de raad aan om in het proces naar een aardgasloos Barneveld te kiezen voor co-creatie/productie met burgers, (niveau 4 van de participatieladder). In het raadsbesluit van 9 oktober 2019 wordt deze keuze bevestigd.

Aanbeveling 3: Benoem de aanpak van aardgasvrij wonen als pilot voor daadwerkelijke vormgeving van participatie op niveau 4 van de participatieladder: co-creatie. Participatie is bij de energietransitie van belang vanwege de impact op de leefomgeving, het dagelijks leven, het vastgoed en de mobiliteit van burgers en ondernemers. Daarbij is sprake

Figuur 1 participatieladder

van doelstellingen die alleen door gezamenlijke inspanning van overheid, burgers en bedrijfsleven gehaald kunnen worden. De gemeente is zich daar ten volle van bewust en dat vormt de basis voor de participatietrajecten in de energietransitie.

Het betreft de volgende processen:

1. Wijk van de toekomst, aardgasvrij Barneveld
2. De Barneveldse Zonneladder
3. RES
4. Dorpentoer
5. Wind
6. Waterstof

1. Wijk van de toekomst, aardgasvrij Barneveld (2019 – 2021)

Vooruitlopend op de Warmtevisie is de gemeente Barneveld gestart met het project “Wijk van de Toekomst” in De Glind. Doel is om samen met bewoners en ondernemers een plan te maken over energiebesparing en het aardgasvrij maken van de kern van De Glind. Er wordt samengewerkt met bewoners, ondernemers, zorginstellingen, belangenvereniging en gemeente. In gezamenlijkheid worden doelen gesteld, acties en processtappen gepland. Het traject zal anderhalf tot twee jaar in beslag nemen. Inmiddels zijn twee bijeenkomsten in De Glind geweest en worden voorkeursopties onderzocht.

2. De Barneveldse Zonneladder(2018 -2019)

Op uitnodiging van de gemeente hebben bewoners en ondernemers de basis gelegd voor de Barneveldse Zonneladder. Aan de hand van een aantal concrete voorbeelden hebben de bewoners, inclusief energie coöperaties, in een zonn atelier hun voorkeuren en criteria aangegeven voor de plaatsing van zonnepanelen, op daken, boven parkeerplaatsen en op land. Tezamen met de input van experts van Liander, Gelderse Natuur en Milieu Federatie, Rijkswaterstaat en LTO vormden deze ladders de basis voor de uiteindelijk door de raad vastgestelde Barneveldse zonneladder.

(Financiële) participatie bij initiatieven voor zonneweides is één van de criteria waarop ze worden beoordeeld. Het betreft de manier waarop energiecoöperaties en/of individuele burgers financieel kunnen deelnemen in een zonneweide. Daarnaast gaat het om de mate waarin omwonenden de gelegenheid krijgen mee te denken over de inpassing van de zonneweide.

3. RES

De Rijksoverheid heeft aan de energieregio's gevraagd een Regionale Energiestrategie te ontwikkelen. Barneveld maakt deel uit van de Energiestrategie regio Foodvalley. De gevolgen van het conceptbod RES worden besproken in de dorpen toer en de resultaten uit de dorpen toer worden meegenomen in de RES 1.0. Vanuit de RES Foodvalley worden via een platform mogelijkheden gecreëerd voor burgers om deel te nemen aan het proces.

4. Dorpentoer

De gemeente organiseert een Dorpentoer over energie. Doel is om burgers en ondernemers te informeren en te luisteren naar de vragen, zorgen en ideeën die in de gemeente leven op het gebied van de energietransitie. Daarnaast zullen de dorps gesprekken voorstellen opleveren voor een lokale energiemix die op draagvlak kunnen rekenen bij bewoners en ondernemers. De dorps gesprekken vormen input voor de uiteindelijke energievisie 2021 – 2030, de warmtevisie, en de RES 1.0. Inmiddels zijn in Kootwijkerbroek, De Glind en Stroe bijeenkomsten georganiseerd. Daarbij is steeds gekozen voor samenwerking met lokale partners als plaatselijk belang, ondernemersvereniging en energie coöperatie. Daarmee krijgt iedere kern een eigen invulling en aanpak.

De dorpsgesprekken in de andere kernen zijn in voorbereiding. Vanwege de maatregelen tegen corona zijn de gesprekken met een half jaar uitgesteld. De dorpsgesprekken, Harselaar en de Glind hebben een specifiek karakter. In de Glind loopt sinds 2019 het project 'Wijk van de Toekomst'. In dat kader vinden dorpsgesprekken plaats over het gasloos maken van de kern van de Glind. Op Harselaar zal naast over energie-opwekking en -besparing ook gesproken worden over het realiseren van 12 Mw windenergie. Dit is de invulling van het voorstel voor de winddialoog zoals die in de memo "Vervolgproces wind" is aangekondigd.

5. Wind

Begin 2020 is de MER windenergie verschenen. Als vervolg op dit MER heeft de gemeente een raadsvoorstel geformuleerd: 'Het proces op weg naar een structuurvisie wind'. Zoals in deze memo staat aangegeven wordt op Harselaar, ten zuiden van de A1 samen met ondernemers, omwonenden en energiecoöperaties een proces gestart waarin gekeken wordt hoe het industrieterrein in de komende tien jaar haar CO2 uitstoot kan terugbrengen naar 55% ten opzichte van 1990 en welke rol windenergie daarin kan spelen. Daarbij zal ook worden gekeken naar mogelijke innovaties die de energie opwekking in dichtbevolkte gebieden kunnen versterken. Ook circulaire economie zal wat ons betreft een rol spelen in het terugbrengen van de CO2-uitstoot.

In de raadsvergadering van 5 februari 2020 is de memo *Van winddialoog naar Energievisie* vastgesteld. In deze memo staan een aantal principes van een winddialoog beschreven. Het college is voornemens vanuit deze principes het proces op Harselaar vorm te geven.

Als resultaat van de winddialoog verwacht het college uitspraken over de concrete locaties, grootte van de turbines en de voorwaarden waaronder ze geplaatst kunnen worden. Bijvoorbeeld over lokaal eigenaarschap, vergoeding van omwonenden en bedrijven, landschappelijke inpassing of zeggenschap over het stilzetten van de turbines vanwege slagschaduw. Belangrijk is dat het resultaat van deze co-creatie benut wordt door het college bij de voorbereiding van een ontwerp structuurvisie en door de raad bij de besluitvorming over de structuurvisie. De beslissingsbevoegdheid over de structuurvisie ligt uiteindelijk bij de raad. De Nederlandse vereniging van omwonenden van windmolens (NLVOW) geeft een aantal criteria voor gebiedsprocessen rond windenergie:

1. Zorg voor een onafhankelijke voorzitter/moderator van het proces.
2. Wees duidelijk in het doel van de gebiedstafel en wat er met de resultaten gebeurt.
3. Bespreek aan het begin wat er van de deelnemers verwacht wordt.
4. Bepaal gezamenlijk als gebiedstafel in een eerste bijeenkomst de spelregels, bijvoorbeeld ten aanzien van de omgang met lokale media.
5. Zorg dat zoveel mogelijk betrokkenen aan de gebiedstafel deelnemen.
6. Verwacht niet dat alle betrokkenen zich vertegenwoordigd voelen door het maatschappelijk middenveld.
7. Houd rekening met verschillende leercurves van deelnemers. Er zitten experts aan tafel naast inwoners.

(Memo Van winddialoog naar energievisie, d.d. 5 februari 2020)

6. Waterstof

Waterstof wordt een belangrijke rol toegedicht in het klimaatakkoord, met name voor mobiliteit. In Barneveld is een groeiende belangstelling voor de mogelijkheid van waterstof als opslagmiddel voor overtollige opgewekte energie en als brandstof voor voertuigen. De gemeente participeert in een netwerk van ondernemers en burgers die op dit gebied actief zijn.

2. Financiële participatie in energieprojecten

Er zijn verschillende mogelijkheden voor blijvende financiële participatie van burgers bij energieprojecten. In de RES Foodvalley wordt gesproken over minimaal 50% lokaal eigenaarschap van burgers. Dat kan op verschillende manieren worden georganiseerd. Onderstaand zijn enkele mogelijkheden beschreven en de wijze waarop de gemeente Barneveld deze stimuleert.

Energiecoöperaties

Barneveld kent op dit moment 2 energiecoöperaties. Burgers kunnen lid worden van een energiecoöperatie. Zij worden daarmee mede eigenaar van de energieprojecten van die coöperatie en kunnen stroom betrekken bij een energiebedrijf aan wie de coöperatie stroom levert. Via de regeling verlaagd tarief, ook wel postcoderoos regeling genoemd krijgen zij een belastingvoordeel op de afgenomen stroom. De energiecoöperaties Voorthuizen Duurzaam en Duurzaam Kootwijkerbroek hebben inmiddels diverse projecten in voorbereiding.

De gemeente Barneveld ondersteunt de coöperaties en werkt met hen samen door:

1. Een startsubsidie van 10.000 euro
2. Een garantstelling voor de coöperatie Voorthuizen Duurzaam
3. De verplichting voor zonne-initiatieven om lokale financiële participatie mogelijk te maken. Inmiddels is sprake van samenwerking tussen de coöperaties en diverse initiatieven voor zon op land.

Gemeente als eigenaar

Er zijn gemeenten, bijvoorbeeld Harderwijk, die het plan hebben zelf energieprojecten te ontwikkelen. De gemeente is daarbij eigenaar van een zonne-energieproject of een Windturbine. De inkomsten kunnen vervolgens worden gebruikt voor verduurzaming van utiliteitsgebouwen en/of woningen. De gemeente Barneveld heeft op dit moment geen concreet voornemen voor de aanschaf van zonnepanelen buiten de al gerealiseerde opwek op de eigen daken. Wel is een bestuurlijk gesprek gevoerd met Harderwijk over de mogelijkheid van een eigen installatie.

Certificaten

Initiatiefnemers van zonneweides en windturbines kunnen certificaten uitgeven. Deze certificaten geven recht op deelname in de winst van een energieproject. Er zijn tal van dergelijke crowdfunding mogelijkheden waar burgers aan deel kunnen nemen. De gemeente Barneveld stimuleert lokaal eigenaarschap van energieprojecten en steunt initiatieven die crowdfunding lokaal willen uitvoeren. Bijvoorbeeld inwoners die certificaten kopen voor een lokaal zonneveld.

Gebiedsfonds

De opbrengsten van een energieproject kunnen geheel of gedeeltelijk worden toegevoegd aan een gebiedsfonds. Bijvoorbeeld een coöperatieve windturbine waarvan het rendement wordt gebruikt voor het in stand houden van voorzieningen, het nemen van duurzaamheidsmaatregelen of het versterken van landschaps- en natuurwaarden. In het vervolg van de dorpsgesprekken wordt dit als mogelijkheid voor financiële participatie en duurzame betrokkenheid van bewoners meegenomen.

Lokale ondernemers

Ongeveer de helft van de zonnepanelen op daken is gelegd door lokale ondernemers. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de projecten zon op land. Hun betrokkenheid, in samenwerking met omwonenden en lokale energiecoöperaties is belangrijk voor het slagen van de energietransitie. Het energieloket bedrijven staat in nauw contact met het bedrijfsleven om zowel besparing als opwekking te

stimuleren en te realiseren. De gemeente Barneveld vervult hierin een stimulerende en waar nodig een regierol.

Individuele burgers

Via de toekomstbestendig wonen lening kunnen burgers tegen gunstige voorwaarden duurzaamheidsmaatregelen financieren. Daarnaast kunnen zij een beroep doen op het energieloket voor particulieren.

Meer informatie

In de brochure *Handreiking lokaal eigendom in beleid* wordt een aantal voorbeelden genoemd van zowel procesparticipatie als financiële participatie. De brochure is te vinden op: <https://www.hieropgewekt.nl/kennisdossiers/handreiking-lokaal-eigendom-in-beleid#>

3. Rol van de gemeente

Het succes van de energietransitie is afhankelijk van de bijdrage van inwoners en ondernemers. Daarbij spelen technische maatregelen, innovaties maar evenzeer gedrag een belangrijke rol. De overheid kan stimuleren en zorgen voor zorgvuldigheid in procedures. Vanuit die gedachte vervult de gemeente een aantal rollen:

Ontwikkelaar beleid

Mede op basis van input van bewoners en ondernemers wordt beleid ontwikkeld voor energie opwekking, besparing en opslag. Barneveld heeft een energievisie, zonneladder en werkt aan een structuurvisie wind en een warmtevisie. Dit beleid stelt kaders, reguleert processen en maakt resultaten toetsbaar.

Stimulator

Door financiële voorwaarden te scheppen, belemmeringen weg te nemen en initiatiefnemers te verbinden, en informatie te geven over energiebesparing en -opwekking, kan de gemeente de energietransitie stimuleren. Dat blijven we doen met behulp van de levensloopbestendige lening, subsidies en garantstelling voor energievoorzieningen, het mede organiseren van bijeenkomsten en het verspreiden van informatie, bijvoorbeeld via de energieloketten. Daarnaast denkt de gemeente mee, bijvoorbeeld bij de inpassing van zonnenvelden volgens de gemeentelijke visies op natuur en landschap.

Deelnemer in het proces

De gemeente zal meer aandacht besteden aan deelname in het proces tussen omwonenden en initiatiefnemers. Ervaringen met de zonneladder hebben inmiddels geleerd dat niet iedere initiatiefnemer de capaciteiten heeft om het proces van overleg met de omgeving in goede banen te leiden. Door te participeren in het overleg tussen omwonenden en initiatiefnemers kan de gemeente de kwaliteit van dit proces bewaken. Daarbij dient wel oog te zijn voor het feit dat de gemeente, vanuit haar doelstelling ook belanghebbende is. Mochten de drie partijen er niet uit komen dan kan gezamenlijk worden gekeken naar een onafhankelijke vierde partij.

Vergunningverlener

De gemeente is eveneens vergunningverlener voor bijvoorbeeld, windturbines en zonnepanelen. Deze formele rol wordt gescheiden van de twee eerder genoemde rollen van stimulator en deelnemer in het proces. Als vergunningverlener beoordeelt de gemeente plannen of zij passen binnen het bestaande beleid, wet en regelgeving. De deelnemer aan het voorbereidende proces kan in persoon geen beoordelaar zijn van het voorstel, en vice versa.

Handhaver

Ook deze formele rol is gescheiden van de bovenste twee. Het is belangrijk om te controleren of de aanleg van energievoorzieningen ook gebeurt zoals is afgesproken met omwonenden en binnen de verleende vergunning.

Scheiden van functies

Omdat de gemeente in de regie rond de energietransitie verschillende rollen vervult is de scheiding van functies essentieel. Het is ook heel belangrijk om deze verschillende rollen helder te maken aan het begin van het proces. De ervaring leert dat inwoners en ondernemers hiervoor begrip hebben.